

УДК 657

Шепелюк В.А.

ПВНЗ «Інститут ділового адміністрування»

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ В УМОВАХ ЗАСТОСУВАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ СИСТЕМ

У статті розглянути шляхи вдосконалення системи внутрішнього контролю бізнес-процесів з урахуванням можливості впровадження комп'ютеризованої системи.

Ключові слова: контроль, система внутрішнього контролю, бізнес-процеси, комп'ютеризована система, програмний продукт, програмне забезпечення.

Shepeliuk V.

WAYS TO IMPROVE THE SYSTEM OF INTERNAL CONTROL BUSINESS PROCESSES IN THE APPLICATION OF COMPUTER SYSTEMS

The article discusses ways to improve the system of internal control of business processes with the possibility of implementing a computerized system. Reform of ownership in Ukraine and formation of a new management mechanism causes some changes in the organization providing the control system and methods of implementation of control activities. The development of modern automated information systems to develop new concepts for the organization of the control using electronic computers. In terms of automation of the process of computerization of the control system does not require significant additional cost and effort. The issue of defining the place and role of accounting and internal control in the management and managerial accounting focus devoted several works of local scientists and international researchers. The writings of these scholars considered and resolved general theoretical and methodological issues of managerial accounting guidance and control according to the specifics of industrial, commercial and other enterprises. It should be noted the need for further development of the results obtained by scientists, especially if the use of modern computer technology. The most important distinguishing quality of the internal control of business processes is to ensure that the final results. It is believed that reliable by improving the control is the implementation of computer software. A number of scholars have identified the computer control system of general, applied and estimating tools. In general means of control can be seen as consisting in internal control and in general. Applied hold specific objects into account and evaluating is determining qualitative assessment of data entry on a particular recording and processing and output. That is, separating these species are inclined to think of a system that promotes the importance of establishing and maintaining a regular distribution controls. Most popular software, the use of which allows you to fully or partially automate the test procedure is "IC" with appropriate additional programs or not. The current level of technical resources

and software demonstrates the significant gains enough powerful features and availability of information technology.

Keywords: control, internal controls, business processes, computerized system, software.

Шепелюк В.А.

ПУТИ УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ СИСТЕМЫ ВНУТРЕННЕГО КОНТРОЛЯ БИЗНЕС-ПРОЦЕССОВ В УСЛОВИЯХ ПРИМЕНЕНИЯ КОМПЬЮТЕРНЫХ СИСТЕМ

В статье рассмотрены пути совершенствования системы внутреннего контроля бизнес-процессов с учетом возможности внедрения компьютеризированной системы.

Ключевые слова: контроль, система внутреннего контроля, бизнес-процессы, компьютеризированная система, программный продукт, программное обеспечение.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Реформування форм власності в Україні та становлення нового механізму господарювання викликає певні зміни в організації забезпечення системи контролю та методах здійснення контрольної діяльності. Розвиток сучасних автоматизованих інформаційних систем дозволяє розробляти нові концепції організації проведення контролю за допомогою електронної обчислювальної техніки.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Питанням визначення місця і ролі бухгалтерського обліку і внутрішнього контролю в системі управління та управлінської спрямованості бухгалтерського обліку присвячено ряд праць вітчизняних вчених: М.Т. Білухи, О.С. Бородкіна, Ф.Ф. Бутинця, Б.І. Валуєва, С.Ф. Голова, Л.М. Крамаровського, М.В. Кужельного, В.О. Озерана, М.С. Пушкара, В.В. Сопка, Б.Ф. Усача, М.Г. Чумаченка, В.О. Шевчука і зарубіжних дослідників: А. Апчерча, В.Б. Івашкевича, К. Друрі, Т.П. Карпової, В.В. Ковальова, С.А. Ніколаєвої, В.В. Палія, В.Ф. Палія, Д.А. Панкова, Ж. Рішара, С.А. Стукова, Я.В. Соколова, В.І. Стражева, С.К. Татура, В.І. Ткача, Дж. Фостера, Ч. Хорнгрена, А. Яругової.

У працях названих вчених розглянуто і вирішено загальнотеоретичні і методичні питання управлінської орієнтації бухгалтерського обліку та контролю відповідно до специфіки промислових, торговельних та інших підприємств. Водночас слід відзначити потребу в подальшому розвитку здобутих вченими

результатів, особливо за умови використання сучасних комп'ютерних технологій.

Цілі статті. Метою даної статті є розробка шляхів вдосконалення системи внутрішнього контролю бізнес-процесів в умовах управління корпоративною власністю, через комп'ютеризовану систему.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Найважливішою відмінною якістю внутрішнього контролю бізнес-процесів, є забезпечення підсумкових результатів. Дослідження літературних джерел свідчить, що в останні роки цим питанням приділяється все більше уваги. Сморганюк Т. П. вважає надійним шляхом вдосконалення контроль через комп'ютеризовану систему. Даний автор виділяє в комп'ютерній системі контроль загальні, прикладні та оцінюючі. Під загальними засобами контролю можна розглядати, як такі, що полягають в системі внутрішнього контролю та в цілому. Прикладні обіймають конкретні об'єкти обліку, а оцінюючий полягає в визначенні якісної оцінки введення даних з конкретного обліку та їх обробки і виведення. Тобто, виділяючи ці види він схиляється до певної системи, що сприяє важливості в встановленні та постійній підтримці розподілу засобів контролю. [1 с. 148]

Зокрема, Сопко В. В. та Завгородній В. П., досліджуючи питання здійснення контролю в умовах електронної обробки даних виділяють такі три підходи до проведення контрольної діяльності:

– одержання інформації з середовища обчислювального комплексу і проведення порівняння первинних даних з вихідними даними та даними звітності вручну;

– проведення контролю з метою правильності відображення операцій на основі введених звітних даних і даних реєстрів бухгалтерського обліку;

– проведення контролю безпосередньо із застосуванням обчислювальної техніки. При цьому проводяться не тільки розрахункові процедури, а й процедури контролю і виконання тих операцій, які не сприймаються людиною візуально на підставі наявної інформації в інформаційних системах обліку, контролю та аналізу [2, с. 144].

В умовах автоматизації обліку, процес комп'ютеризації системи контролю не вимагатиме значних додаткових витрат і зусиль. Окрім

цього можлива не лише повна автоматизації аналітичних процедур контролю, а й часткова. Названі автори також вважають, що для контрольного процесу в умовах комп'ютеризації характерні:

- 1) перевірка даних за допомогою програмних засобів підприємства, які перевіряються імітацією облікових даних;
- 2) перевірка даних спеціальних контрольних програм, підготовлених працівниками підприємства, що перевіряється;
- 3) перевірка даних спеціальних програм, підготовлених контролюючою організацією [2, с. 148].

Хоч мова в даному випадку йде про ревізію та аудит, які є формами зовнішнього контролю, проте дане твердження справедливе і стосовно застосування відповідних методів і системою внутрішнього контролю. Щодо цього, ми вважаємо, найбільш прийнятними перші два підходи. Адже третій – може бути використаний лише у випадку зовнішнього контролю.

Обґрунтуванням даної позиції служить той факт, що по-перше, програмний продукт, розроблений суб'єктом контролю, не функціонує в інформаційній системі об'єкта контролю.

По-друге комп'ютерне обладнання самого підприємства, що перевіряється, надто недосконале для завантаження та нормальної роботи підготовленої суб'єктом контролю програми. Івахненко С. В. зазначає, що всі способи обробки облікової інформації в системі бухгалтерського обліку можна поділити на три види, які, на думку автора, з точністю можна застосувати і до аудиту. Це – паперовий, механізований та комп'ютеризований (автоматизований) [3, с. 66].

Однак слід зауважити, що при використанні паперового та механізованого видів обробки облікової інформації комп'ютеризація обліку та її технічне забезпечення відіграє для контролера (внутрішнього аудитора) другорядну роль. Оскільки усі контрольні процедури та оформлення їх результатів здійснюють ручним або напівмеханізованим способом. Зовсім по іншому формується і здійснюється контроль в комп'ютерному середовищі. В такому разі активно використовується назване технічне забезпечення, а також спеціальне програмне забезпечення. Завдяки автоматизації аналітичних процедур контролю можна досягти більшої його оперативності та ширшого охоплення об'єктів, у нашому випадку статей витрат на виробництво. З цього приводу Бондар М. І. зазначає, що господарські операції можуть бути перевірені більш детально і

ефективно, тому що при використанні комп'ютера можна охопити більший розмір вибірки, ніж при звичайному аналізі; під час аналітичних процедур можна проаналізувати ефективніше, ніж ручним методом [4, с. 162].

Найбільш популярним програмним продуктом, використання якого дозволяє повністю або частково автоматизувати контрольні процедури є „1С: Бухгалтерія” з відповідними додатковими програмами або без них. Також достатньо прийнятним для автоматизації контролю є програмний продукт “1С: Підприємство 8”, який дозволяє формувати систему повідомлень про відхилення рівнів фактичних витрат від нормативних (запланованих). Для автоматизації контролю, а також формування інформації, яка має ознаки аналітичних результатів можна використовувати спеціальне програмне забезпечення E&Y Microstart. У цій програмі обсяг вибірки розраховується на підставі наперед відомих загальної вартості генеральної сукупності, допустимої похибки, наперед заданого рівня аудиторського ризику і рівня впевненості щодо інших процедур [4, с. 166]. Інші програми, які дозволяють здійснювати контроль формування бухгалтерських проводок, це – IDEA (Interactive Data Extraction and Analysis) та ACL (Audit Command Language). Вони дають можливість працювати з первинними даними бухгалтерського обліку та проводити над ними аналітичні розрахунки. Для реалізації аналітичних процедур з метою контролю велике значення мають ті програмні продукти, які дозволяють без особливих зусиль провести підсумковий та прогнозний аналіз. Найбільш придатними для цих цілей є програми: Audit Expert, Альт-Финансы, БЭСТ-Ф, ЭДИП, SuperCalc, VisiCalc, Lotus 1-2-3, Quattro Pro, ИНЕК-Аналитик та інші [5]. Заслуговує на увагу програма автоматизації фінансового аналізу Audit Expert. Це програма, яка спеціалізована на проведенні комплексного аналізу фінансового стану та результатів діяльності підприємства. Основною вихідною інформацією для аналізу служать фінансові звіти підприємств, а додатковою – опис структури активів, власного капіталу та позик компанії, а також спеціальні таблиці по структурам користувача. За даними таких таблиць розраховуються необхідні показники, а результати надаються у вигляді звіту [6, с. 191-192]. У цілому ж, як справедливо стверджує Білуха М.Т., набір процедур розрахунково-аналітичних методичних прийомів фінансово-господарського контролю, які охоплюють усю різноманітність

функціональних обчислень, повністю підлягають алгоритмізації [7, с. 347]. Для більш ефективного застосування комп'ютерної техніки при проведенні контролю доцільно використовувати комп'ютер не лише для обробки та подання інформації, а й безпосередньо в процесі аналізу даних та формулювання певних висновків [7, с. 202-203]. Важливо відмітити, що використання таких програмних продуктів як Audit Expert може дорого коштувати власникам аудиторських фірм, контролерам та керівникам служб внутрішнього контролю підприємств. Такі програми комплексного фінансового аналізу діяльності суб'єктів господарювання можуть дозволити собі тільки підприємства з великим рівнем доходів [5].

Для невеликих підприємств більш прийнятним виступає використання для цілей контролю витрат комп'ютерної програми для роботи з електронними таблицями Excel, розробленої корпорацією Microsoft для Microsoft Windows, Windows NT и Mac OS.

Функціональні можливості названого табличного редактора дозволяють рахувати відхилення, здійснювати економіко-статистичні розрахунки, будувати графіки, діаграми тощо. Ще однією перевагою застосування таблиць є їхня незначна вартість.

Висновки. Сучасний рівень розвитку технічної бази та програмного забезпечення свідчить про достатньо суттєві здобутки та наявність потужних можливостей інформаційних технологій.

Враховуючи той факт, що їхній розвиток створює значні вторинні ефекти для усіх секторів економіки, сприяючи економічному зростанню та процвітанню, прискорює розвиток економіки та посилює конкурентоспроможність], використання можливостей інформаційних технологій в галузі контролю також матиме значний позитивний ефект.

1. Смержанюк Т. П. та ін. Внутрішній контроль в процесі управління виробництвом: Навчальний посібник / Т. П. Смержанюк, Т. В. Шрам, В. Є. Труша – К, 2009. – 284 с.
2. Сопко В. В. Організація бухгалтерського обліку, економічного контролю та аналізу: Підручник / В. В. Сопко, В. П. Завгородній, 2000. – К.: КНЕУ. – 258 с.
3. Івахненко С. В. Комп'ютерний аудит: контрольні методики і технології / С. В. Івахненко. – К.: Знання, 2005. – 286 с.
4. Бондар М. І. Аудит в АПК: Навч. посібник / М. І. Бондар. – К.: КНЕУ, 2003. – 186 с.
5. Амбарцумов М. О. Аналітичні методи контролю на стадії повної автоматизації / М. О. Амбарцумов // Облік і фінанси АПК. – 2012. – № 2. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://magazine.faaf.org.ua/content/view/624/35/>.

6. Соколова Г. Н. Информационные технологии экономического анализа / Г.Н. Соколова. – М.: Экзамен, 2002. – 320 с.
7. Білуха М.Т. Фінансовий контроль: теорія, ревізія, аудит: Підруч. для студ. вищ. навч. закл. / М.Т. Білуха, М.Г.Дмитренко, Т.В.Микитенко. – 2.вид., перероб. і доп. – К.: Українська академія оригінальних ідей, 2006. – 888 с.